Костенко А., здобувач вищої освіти,
Науковий керівник: Солодка А.
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
a.solodkaya1967@gmail.com

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВЗАЄМОДІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ СПАДЩИН: ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙПРИ ПЕРЕКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Уся культурна спадщина минулого тісно пов’язана з перекладацькою діяльністю. Переклад і, насамперед художній переклад, є однією з форм взаємодії культур. Саме переклад є засобом, за допомогою якого літературні спадщини взаємодіють та передаються іншим народам.

Актуальність дослідження синтаксичних трансформацій при перекладі фразеологічних одиниць на рівні речення на українську мову обумовлено низкою причин.

По-перше, викладачів англійської мови не може не турбувати факт існування помилок під час перекладу художніх творів, як літературної спадщини, з англійської мови на українську. По-друге, проблема саме синтаксичних трансформацій цікава тому, що речення – це найбільш складна за формальним і семантичним складом одиниця мови, яка є одиницею мови, що відчуває найбільший вплив прагматичного фактору в процесі. Якщо окреме слово, морфологічну форму або словосполучення можна розглядати як стійку і порівняно незалежну інформаційну даність, відповідності якої передбачувані, то будь-яке речення обов'язково пов'язано і обумовлено авторською установкою, а тому може, з точки зору перекладу, мати невизначену безліч інтерпретацій. Всі ці властивості речення, що завдають багато труднощів перекладачеві при «перекладі» інших культур, виявляються в гнучкості практично всіх компонентів речення, які при перекладі можуть частково або повністю змінювати свій граматичний та/або лексико-семантичний вигляд. По-третє, незважаючи на значний інтерес до синтаксичних трансформацій на рівні речення, це питання розглянуто недостатньо повно. Даний факт обумовлює необхідність обґрунтування існуючих синтаксичних трансформацій та висвітлення співвідношення частотності вживання таких трансформацій при перекладі, з якими зустрічаються перекладачі у практичній діяльності. І, нарешті, вибір коротких оповідань С. Моема, як приклад для виявлення трансформацій, обумовлений тим, що твори даного автора становлять перлину англійської класики.

Праці Я. Рецкера [5] започаткували звернення лінгвістів до проблеми перекладацьких трансформацій. Як зазначалося вище, синтаксичними трансформаціями займалися багато лінгвістів. Практичні аспекти пошуку відповідників в англійській та українській мовах висвітлено в працях О. Герасімової, А. Зубрик, Я. Костіна, Б. Мовчан та ін. [1; 2; 3; 4].

Метою статті є розгляд явища синтаксичних трансформацій як засобу досягнення еквівалентності під час перекладу художніх творів.

Адекватний переклад неможливо створити без ґрунтовного фундаменту синхронічного та діахронічного аспектів проблеми. Детальне вивчення кожного з цих необхідних компонентів дозволяє зробити такі висновки.

Переклад являє собою один з найдавніших видів мовної комунікації. Під терміном «переклад» розуміється або сам процес перекладу, або результат цього процесу. Художній переклад можна розглядати як особливий вид комунікативної діяльності, взаємодії культур. Культурні спадщини взаємодіють через переклад. При здійсненні перекладу художнього тексту ми маємо справу не стільки з перекладом у його утилітарному розумінні, скільки з особливим видом міжкультурної, культурно-етнічної та художньої комунікації, для якої неминущою цінністю є власне текст як значуща смислова величина і предмет художнього зображення та сприйняття.

Основними вимогами до художнього перекладу є точність, стислість, ясність та літературність. Тільки дотримуючись таких вимог можна створити переклад, адекватний оригіналу. «Еквівалентність» та «адекватність» - це два різні поняття. Для досягнення найбільшої повноти еквівалентності при перекладі художніх творів необхідно враховувати основну ідею повідомлення, намір автора, історичний контекст, джерела комунікації, відправника та одержувача повідомлення, необхідно виявлення у тексті оригіналу основного та другорядного. Також важливо брати до уваги контекст художнього твору, його культуро обумовленість. Адекватність пов'язана з конкретними умовами перебігу перекладацького процесу та відображає його оптимальний результат. Оцінкою якості перекладу художньої літератури є актуальна семантико-стилістична адекватність.

У практичній роботі перекладач зустрічається з чотирма типами речень: речення з аналогічною та різною синтаксичною структурою в українській та англійській мовах, реченнями з ідіоматичними оборотами та довгими, складними реченнями з громіздкими зворотами. Для здійснення грамотного перекладу необхідно використовувати синтаксичні трансформації. Сутністю перекладацьких трансформацій можна вважати міжмовні операції з перетворення тексту однією мовою в еквівалентний йому текст іншою мовою. Основними причинами необхідності синтаксичних трансформацій є відсутність відповідного граматичного явища в українській мові, розбіжність стилістичного характеру аналогічних граматичних розбіжностей смислової структури словосполучення в англійській та українській мовах, необхідність передачі «комунікативного членування» речення, формальна невиразність семантичних компонентів словосполучення та семантична надмірність. Всі види синтаксичних перетворень при перекладі можна звести до п'яти елементарних типів, а саме: нульової трансформації, перестановок, замін, додавань та опущень. Варто зазначити, що такий поділ є в значній мірі приблизним та умовним.

По-перше, за винятком нульової трансформації, часом те чи інше перетворення можна з однаковим успіхом трактувати і як один і як інший вид елементарної трансформації. По-друге, перекладацькі трансформації практично у «чистому вигляді» зустрічаються не часто. Зазвичай вони поєднуються,

приймаючи характер складних, «комплексних» трансформацій. Переклад фразеологічних виразів здійснюється за допомогою еквівалентів, фразеологічних аналогів, калькування, описового перекладу. Залежно від контексту, фразеологізми з яскравим національним забарвленням передаються фразеологічними одиницями в мові, в якій національне забарвлення відсутнє. При передачі екзотики оригіналу застосовується калькування разом із декомпресією.

Аналіз перекладів оповідань С. Моема «Джейн», «Джерело натхнення» та «Сила обставин», виконаних перекладачами Ю. Васютіним, Н. Галь та М. Лоріє ілюструють те, що для перекладу речень першого типу найчастіше використовується нульова трансформація. Ця трансформація застосовується у 34% випадків. Другою трансформацією за частотою використання можна назвати таку трансформацію, як заміна, що використовується у 27% випадків. Далі йдуть: перестановка – 18%, додавання – 13% та опущення – 11%.

При перекладі речень другого типу найчастіше вживаною трансформацією є заміна. Вона використовується в 79% випадків. Далі слідують: опущення – 10%, перестановка – 6% і доповнення – 5%.

Для перекладу речень третього типу головним чином використовується трансформація – заміна, у 100% розглянутих випадків.

Для перекладу речень четвертого типу перекладачі найчастіше (у 57% випадків) використовують еквіваленти. Другим за вживаністю прийомом перекладу є використання описового перекладу – 21%, аналогів – 20% та, нарешті, калькування – 2%.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що використання синтаксичних трансформацій при перекладі художніх творів з англійської мови на українську дозволяють досягати семантико-стилістичної адекватності. Проте, існує ще декілька шляхів її подальшого розвитку дослідження проблеми. Найперспективнішим напрямом є дослідження впливу контексту художнього твору на вибір синтаксичних трансформацій.

Список джерел:

1. Герасімова О. Адекватність перекладу фразеологічних одиниць та ідіоматичних виразів з англійської на українську мову / О. Герасімова // Наук. зап. Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Сер. Філологія (мовознавство). 2014, Вип. 20, С. 219–224.

2. Зубрик А. Р. Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів / А. Р. Зубрик // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2013, Вип. 36, С. 317–318.

3. Костін Я. А. Способи та прийоми перекладу різних груп англомовних фразеологізмів / Я. А. Костін // Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія». Сер. Філологічна. 2013, Вип. 37, С. 157–159.

4. Мовчан Б. В. Збереження стилістичної функції фразеологізмів у англійсько-українському перекладі (на матеріалі творів художньої прози) / Б. В. Мовчан // Мовні і концептуальні картини світу. 2013, Вип. 46 (3), С. 17–24.

5. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974, 216с.